

Redactie

M.M. (Mieke) van der Burg, hoofdredacteur	mmvanderburg45@gmail.com	06-22987711
C. (Cees) Bremmer	c.bremmer@planet.nl	071-5613125 06-54853189
G.J.W. (Gerritjan) van Oven	vanoven@casema.nl	071-8890451 06-25590716
J.P. (Joost) van Iersel	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165 06-20597487
J.M. (Monique) de Vries	monique@devries.to	070-3520749
Paul van der Kraan, eindredacteur	p.vdkraan@tweedekamer.nl	070-3183183 06-31634125
Gastredacteuren: P.H. Donner, L. Geluk, J. Hoedeman, H. Ten Broeke		

Commissie rechtspositie

G.B. (Ad) Nijhuis, voorzitter	postvoorgb@gmail.com	0523-677366	gewijzigd emailadres
P.J. (Pieter Jan) Biesheuvel	pj.biesheuvel@12move.nl	070-3455975	
F. (Francisca) Ravestein	franciscaravestein@gmail.com	06-29359059	
j. (Hannie) Stuurman	hannie.stuurman@upcmail.nl	0187-841338	

Bestuur

S. (Siepie) de Jong, voorzitter	sij.brigje@home.nl	0594-512178	
J.P. (Joost) van Iersel, vicevoorzitter	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165	06-20597487
A. (Arie) de Jong, secretaris	ariedejong@hetnet.nl	071-5212318	06-47381662
E.G.E.M. (Liesbeth) Bloemen, penningmeester	bloemenliesbeth@hetnet.nl	071-3018529	
J.G.C. (Jan Kees) Wiebenga, Internat. secr.	jwiebenga@hotmail.com	023-5246141	
D. (Doeke) Eisma	deisma6@gmail.com	070-3241543	06-52606675
A.L.E.C. (Anne Lize) van der Stoel	alecvdstoel@me.com	020-6252904	06 55101273

Redactie website

E. (Eske) van Egerschot	Eske.vanEgerschot@hkstrategies.com
M. (Mat) Herben	matherben@kpnplanet.nl

Ambtelijke ondersteuning

P.A. (Paul) van der Kraan	p.vdkraan@tweedekamer.nl	06-31634125
---------------------------	--------------------------	-------------

Druk: Reprografische afdeling Tweede Kamer

Vormgeving: Stafdienst Communicatie, H.A. (Henk) van der Velden

Verenigingsadres/ledenadministratie

Vereniging van Oud-Parlementariërs, t.a.v. P.A. (Paul) van der Kraan

Postbus 20018, 2500 EA 's-GRAVENHAGE

Website(s): www.vopnestor.nl en www leden.vopnestor.nl

Het lidmaatschap van de Vereniging van Oud-Parlementariërs (VOP) staat open voor oud-leden van de Tweede Kamer en/of Eerste Kamer der Staten-Generaal en het Europees Parlement. De contributie bedraagt € 30,- per jaar en moet worden voldaan op betaalrekening NL34INGB0000253063 van de Vereniging van Oud-Parlementariërs, Den Haag.

Beveiligingsdienst

secretariaatbeveiligingsdienst@tweedekamer.nl

Najaarsbijeenkomst 2021, Helmond/Deurne

NESTOR

INHOUDSOPGAVE

- 3 Van de redactie
- 4 “Er moeten forse stappen worden gezet”
Interview met Marcel Beukeboom
- door *Monique de Vries*
- 10 ‘Een Sociaal Europa krijgt een concreter gezicht’
- door *Joost van Iersel*
- 16 Column: Een beter milieu!
- door *Eske van Egerschot-Montoya Martinez*
- 17 Jongeren zoeken eerder samenwerking dan tegenstellingen
- door *Joost van Iersel*
- 20 Leven na het Parlement
Aan het woord: Lenny Geluk-Poortvliet
- door *Mieke van der Burg*
- 24 Boekbesprekingen
“Twee Pijlers” - De Nederlandse rechtsstaat in wankel evenwicht
Auteur: Ruud Koole
- door *Mieke van der Burg*
- 28 “Willem Drees”
Daadkracht en idealisme
auteur: Jelle Gaemers
- door *Cees Bremmer*
- 32 Verschenen boeken
- door *Mieke van der Burg en Paul van der Kraan*
- 32 30 jaar V.O.P.
Gesprek met Joop Worrell
- door *Joost van Iersel*
- 35 Van het bestuur
Najaarsbijeenkomst VOP
- 36 Wie vormen de Vereniging van Oud-Parlementariërs?
- door *Arie de Jong*
- 40 Bericht van de Commissie Rechtspositie
- door *Ad Nijhuis*
- 43 Overleden

Deadline volgende NESTOR: 16 november 2021

De illustraties zijn zoveel mogelijk opgenomen in overleg met rechthebbenden; wie verdere rechten kan doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met de eindredacteur, P.A. (Paul) van der Kraan

VAN DE REDACTIE

Niemand van u zal het recent uitgekomen alarmerende klimaatrapport van het IPCC zijn ontgaan. De reacties van het demissionair kabinet waren terecht geschokt. Wel opvallend aangezien de inhoud niet anders is dan van eerdere rapporten, wel de toonzetting. Belangrijk is dat het serieus wordt genomen, zeker in het licht van de komende (uitgestelde) Klimaatconferentie in Glasgow! De Speciaal Gezant Klimaat, Marcel Beukeboom, zet in een interview met Monique de Vries helder uiteen welke conferenties zijn gehouden en welke raamverdragen, akkoorden en protocollen zijn getekend in de afgelopen bijna 30 jaar. In Glasgow moeten forse stappen worden gezet! Klimaat is ook het onderwerp in de column van Eske van Egenschot.

Sociaal beleid was en is helaas nog steeds een weeskind in de Europese besluitvorming, zo schrijft Joost van Iersel. Voor een houdbaar economisch herstel is het sociale component onmisbaar, zo meent hij.

Democratie in NL is iets dat ons allen ongetwijfeld bezig houdt. In de afgelopen jaren is daaraan stevig 'geknabbeld'. Ruud Koole geeft een heldere analyse van hoe dat zo gekomen is en ook hoe die pijlers weer meer in evenwicht kunnen wankelen. Evenwicht weer stevig kan worden. De ontwikkelingen aan de hand van twee pijlers die onze rechtsstaat: de electorale pijler waarop het "volk" invloed heeft en de niet-electorale pijler waarvan de macht toeneemt. Hoe herstel je dit weer?

Als je sociaal en democratie hoort, dan denk je vrijwel direct aan Drees. Onlangs is een (nieuwe) biografie over hem verschenen. Cees Bremmer bespreekt dit boek waarin hij aan het slot een vergelijking maakt met Van Agt. Alleen wat betreft het afstand nemen van de partij die hen lief was.

In voorgaande nummers van Nestor zijn acht politieke jongerenorganisaties geïnterviewd. Wat heeft dit voor inzichten opgeleverd? Joost van Iersel heeft de interviews geanalyseerd. Zo heeft Arie de Jong op verzoek van enkele VOP-leden, ons ledenbestand geanalyseerd. Als u inzicht wilt hebben in de leeftijd, sekseverdeling, politieke achtergronden en andere bijzonderheden, zoals wie is ons oudste lid, dan kunt u uw hart ophalen! Een van onze nieuwste VOP-leden (niet de jongste!) laat Mieke van der Burg aan het woord in de rubriek: "Het leven voor, in en na het Parlement", Jenny Geluk-Poortvliet. Gedrevenheid staat los van leeftijd, dat blijkt maar weer!

Wist u dat de VOP al 30 jaar bestaat? Een oud-voorzitter die u ongetwijfeld kent, is Joop Worrell. In een interview vertelt hij aan Joost van Iersel wat hij nog weet van het ontstaan.

Verder treft u naast de gebruikelijke rubrieken, informatie van de Commissie Rechtspositie over een (bekend) pensioenprobleem en een verslag van de laatste ledenbijeenkomst.

Tot slot iets persoonlijks

Na 22 jaar neem ik, Mieke van der Burg, afscheid als redactielid, waarvan bijna 10 jaar als hoofdredacteur. Ik heb het met zeer veel plezier gedaan, maar eens moet je het afsluiten. Aangezien ik steeds meer buiten Nederland vertoef, is het voor mij een 'natuurlijk' moment om nu afscheid te nemen. Bovendien heb ik een prima opvolger: Monique de Vries!

Naast veel dank voor de fijne en gezellige samenwerking, wens ik de redactie alle succes en plezier met het maken van vele mooie NESTOR-nummers.

Er moeten forse stappen worden gezet

Monique de Vries

Interview met Marcel Beukeboom, Speciaal Gezant Klimaat

Op een warme middag in juni treffen Marcel Beukeboom en ondergetekende elkaar op een terras op het Plein. Beukeboom is sinds 2016 Speciaal Gezant Klimaat, de derde klimaatgezant sinds 2009. Voor de benoeming in deze functie is Beukeboom Handelsraad geweest in Washington en heeft hij zich bezig gehouden met voedselzekerheid bij verschillende departementale directies. In augustus zal hij Permanent Vertegenwoordiger worden bij de FAO in Rome. Hij wordt opgevolgd door Jaime de Bourbon Parme die thans gedetacheerd is bij de VN Vluchtelingenorganisatie UNHCR in Genève.

Toen in 2009 de toenmalige directeur-generaal Milieu van VROM premier Balkenende vergezelde naar de Klimaattop van Kopenhagen zag de premier dat een

aantal landen daar aanwezig was met een "klimaatgezant", waarop hij vroeg waarom wij dat in Nederland niet hadden. En zo geschiedde. De voorganger van Marcel Beukeboom, inmiddels de tweede klimaatgezant, was betrokken bij de aanloop naar Klimaatconferentie in Parijs en Beukeboom heeft zich vanaf 2016 beziggehouden met de uitvoering van het Akkoord van Parijs, internationaal en in Nederland. "Een van de belangrijkste doelen van het Akkoord van Parijs is het beperken van de opwarming van de atmosfeer als gevolg van de uitstoot van broeikasgassen" licht Beukeboom toe. "Het streven is de opwarming te beperken tot maximaal 2 graden boven pre-industriële waarden (de temperatuur in de tweede helft van de 18de eeuw) en te streven naar een maximum van 1,5 graad".

Klimaatconferenties

Alvorens verder in te gaan op de uitwerking van het Akkoord van Parijs en de komende Klimaatop te Glasgow (COP21, van 1 tot 12 november 2021) schetst Beukeboom nog eens het kader waarin deze conferenties plaatsvinden: "Klimaatconferenties vinden plaats in het kader van de United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), een raamverdrag dat in 1992 op de Rio Earth Summit in Rio de Janeiro is ondertekend. De Conferentie van Noordwijk van 1989 is daarvan een belangrijke voorloper geweest. Drie jaar later (1995) vindt de eerste "Conference of Parties" plaats (COP1). Bij de Klimaatconferentie van Parijs in 2015 werd het akkoord van Parijs gesloten dat op 22 april 2016, de dag van de Aarde, door 174 partijen in New York werd ondertekend. In Parijs vond de 21ste jaarlijkse vergadering de "Conference of Parties" in het kader van het raamverdrag plaats. Vandaar COP26".

"Afgesproken is dat de Partijen bij het Parijs Akkoord om de vijf jaar nieuwe en ambitieuzere plannen indienen om de doelstellingen binnen bereik te houden. COP26 in Glasgow - vijf jaar na Parijs - is zo'n eerste moment van de waarheid: in hoeverre zijn landen in staat er een schepje bovenop te doen? ". Overigens had deze conferentie vorige najaar moeten plaatsvinden. Door de wereldwijde Covid-pandemie is dat uitgesteld naar november 2021.

"Het vertalen van een tamelijk abstracte en mondiale temperatuuroelstelling naar een handelingsperspectief per land is niet eenvoudig" legt Beukeboom uit. "Inmiddels hebben veel landen een afgeleide doelstelling omarmd: klimaatneutraliteit in 2050. Vandaar wordt terug geredeneerd welke opgave daar bij hoort voor de komende vijf of tien jaar. Zo heeft de EU onlangs een tussendoelstelling aangenomen van 55% emissiereduc-

tie in 2030. Een doelstelling waaraan alle lidstaten hun steentje moeten bijdragen. Het huidige Nederlandse klimaatakkoord heeft 49% reductie als doel in 2030. Als gevolg van de aangescherpte Europese doelstelling zal hier een flinke schep bovenop moeten. Deskundigen hebben berekend dat dit misschien wel om een verdubbeling van het huidige pakket aan maatregelen kan gaan”.

Ieder jaar komen de “Parties” bij elkaar voor een technische vergadering, steeds onder een nieuwe voorzitter die samen met de VN een agenda maakt. Het gaat dan bij voorbeeld om verdere uitwerking van de regels waarin beschreven wordt hoe de CO2 uitstoot wordt geadmistreerd. Bij de ondertekening van het raamverdrag van Rio waren er een kleine groep rijke landen en veel arme(re) landen. De rijke landen waren verantwoordelijk voor het merendeel van de historische uitstoot. Op de COP1 werden daartoe ook concrete doelstellingen afgesproken om de broeikasgassen te reduceren en daarover afspraken te maken. Om rekening te houden met dat verschil tussen rijke en arme landen is toen afgesproken dat ontwikkelde landen meer en sneller zouden reduceren (common but differentiated responsibilities). Een aantal van die arme(re) landen zoals China, Saoedi Arabië, Zuid-Korea hebben zich echter sinds 1992 economisch ontwikkeld en kunnen nu niet meer tot de arme landen worden gerekend. Toch verzetten die landen zich tegen een grotere bijdrage.

Kyoto, Kopenhagen en Parijs

Kyoto

In 1997 vond de top van Kyoto plaats waar 38 rijke landen - waaronder de Verenigde Staten - zich verplichten hun uitstoot te verminderen met gemiddeld 5% ten opzichte van 1990. Helaas trekken de Verenigde Staten zich later terug uit het Kyotoprotocol. Dat wil niet

zeggen dat onderhandelingen over het klimaatakkoord niet doorgaan. Na de publicatie van een rapport door het International Panel for Climate Change (IPCC), waarin wordt aangegeven dat de stijging van de temperatuur op aarde veroorzaakt door broeikasgassen voor het merendeel te wijten is aan menselijk handelen, wordt duidelijk dat het verdrag moet worden aangepast en dat ook China niet buiten schot kan blijven.

Het IPCC publiceert op gezette tijden een rapport waarin de stand van de klimaatwetenschap wordt weergegeven. In de loop van de afgelopen decennia weten we steeds meer en wordt steeds duidelijker hoe ernstig het probleem is en wat we eraan kunnen doen. Zeer recent is het laatste rapport verschenen. De wetenschappelijke conclusie is dat alle economieën zo snel mogelijk moeten decarboniseren. De politiek is echter nog niet zo ver, mede dankzij die oude afspraken.

Kopenhagen

Helaas komt er bij de grote klimaatconferentie in Kopenhagen geen nieuw klimaatakkoord. Het enige dat wordt afgesproken is dat de rijke landen vanaf 2020 jaarlijks 100 miljard dollar zullen bijdragen aan klimaathulp aan de minder ontwikkelde landen. Op de volgende conferenties wordt wel weer verder onderhandeld en worden er ook wel concrete afspraken gemaakt zoals over de verlenging van het Kyoto-protocol tot 2020 – het liep oorspronkelijk tot 2012 –, ontbossing en klimaatfinanciering. Ook wordt afgesproken dat in 2015 er een bindend klimaatakkoord moet komen waarbij alle vervuilers, dus ook China, bijdragen aan het verminderen van de uitstoot. Dat wordt dan de top van Parijs.

Parijs

In Parijs wordt voor het eerst de bovengrens van 2 graden opwarming ten opzichte van 1990 juridisch vastgelegd met een streven de opwarming niet te laten uitkomen boven 1,5 graad. Het gebruik van fossiele brandstoffen, de oorzaak van de toename van CO₂, wordt afgebouwd. Daartoe moeten alle deelnemende landen hun eigen nationale klimaatplannen opstellen. In Nederland is daartoe het Klimaatakkoord gesloten.

Maatregelen in Klimaatakkoord Nederland

Het Klimaatakkoord richt zich op de vijf sectoren met de grootste uitstoot: industrie, energie, landbouw, mobiliteit en gebouwde omgeving. Per sector worden maatregelen voorgesteld die een vooraf (in het regeerakkoord) gesteld reductiedoel moeten realiseren. Grote klappers zijn het sluiten van alle kolencentrales en verduurzaming van de industrie. Moeizamer gaat het met de landbouw waar de stikstofcrisis voor een impasse zorgt. De aanpak via sectoren maakt het mogelijk door de betrokkenen zelf gedragen maatregelen snel geaccepteerd te krijgen. Het nadeel van deze aanpak is dat systeemverandering moeilijker is omdat de belanghebbenden bij het huidige systeem aan tafel zitten. Ook factoren zoals gedrag en internationale invloeden worden maar deels meegenomen.

De maatregelen die in Nederland zijn voorgesteld, zijn genoegzaam bekend. Het gaat om extra investeringen in zonne-energie en windparken met als uiteindelijk doel dat in 2030 70% van de energie hernieuwbaar is. Dan is er nog de CO2 beprijzing voor bedrijven die als nadeel heeft dat de prijs eigenlijk te laag is om gedragsaanpassing te stimuleren. In de EU Green Deal wordt de prijs hoger en worden ook meer sectoren betrokken. Dat zal de effectiviteit vergroten. De automobiliteit moet omlaag door middel van een vorm van rekening rijden. Verder mogen er vanaf 2030 alleen nog emissie-loze auto's op de markt komen. De bijdrage aan de vermindering van de uitstoot van de landbouw moet nog verder worden uitgewerkt: ga je de reductie realiseren door minder volume of door technische maatregelen.

Inmiddels is op 14 juli de Green Deal gepubliceerd door Commissaris Timmermans van de Europese Commissie met vergaande voorstellen met betrekking tot de beperking van CO2 uitstoot in 2030 (55%) en netto geen CO2 uitstoot in 2050. Vanaf dit najaar zullen de lidstaten en het Europees Parlement over de voorstellen onderhandelen (MdV)

Conferentie te Glasgow

Desgevraagd geeft Beukeboom een toelichting op de komende conferentie in Glasgow: "Eigenlijk is Glasgow een gewone "Conference of Parties" en wel de COP26, en dus ook weer een technische vergadering. Maar omdat deze bijeenkomst oorspronkelijk 5 jaar na het Akkoord van Parijs was gepland, heeft deze conferentie

een grotere impact en meer internationale uitstraling: leiders van over de hele wereld zullen naar Glasgow afreizen en hun gezicht laten zien".

Op de agenda staan onder meer de volgende onderwerpen:

- Netto zero uitstoot per 2050 om een temperatuurstijging van maximaal 1,5 C binnen bereik te brengen;
- Adaptatie om gemeenschappen en natuurlijke habitats te beschermen;
- Samenwerking tussen regeringen, bedrijfsleven en burgers;
- Hoewel de financiering (zoals in 2009 afgesproken is er 100 miljard dollar per jaar wereldwijd beschikbaar om de maatregelen te bekostigen) geen officieel agendapunt is, zal er wel politieke aandacht voor het voldoen aan die toezegging.

Vorbereiding

Tot slot vraag ik naar de wijze van voorbereiding op Glasgow, de invulling van de Nederlandse delegatie en de organisatie van de Conferentie.

“In Nederland zijn de ministeries van Economische Zaken en Klimaat, Buitenlandse Zaken, Infrastructuur en Waterstaat, Landbouw, Natuur en Visserij en Financiën direct betrokken. Zij zijn het jaar rond bezig met de voorbereidingen voor deze top waar bij wij ook nu weer in EU-verband opereren. Naar de Conferentie zelf gaan zo’n 15 ambtenaren en 4 à 5 bewindslieden. Ook gaan elk jaar twee jongerenvertegenwoordigers mee naar de top vanwege hun betrokkenheid bij duurzame ontwikkeling”.

“De eerste twee dagen wordt de “Leaders Summit” gehouden. Hier kunnen de wereldleiders hun ambities uitspreken voorafgaand aan de technische onderhandelingen die de week daarna zullen plaatsvinden. In de tweede week komen de vakministers die geacht worden om waar nodig knopen door te hakken in de onderhandelingen. Rond de hele conferentie vinden ook allerlei andere evenementen plaats : daar zullen o.a. parlementariërs van de deelnemende landen elkaar ontmoeten en zullen ngo’s zich presenteren”.

“Nederland zet specifiek in op klimaatadaptatie. Begin dit jaar heeft Nederland online de Climate Adaptation Summit (CAS2021) georganiseerd onder leiding van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat Cora van Nieuwenhuizen. Doelstelling was het vinden van oplossingen voor de effecten van klimaatverandering zoals extreem weer, droogte, hitte en zeespiegelstijging. Wereldleiders als Angela Merkel en de secretaris-generaal van de VN hebben daar een brede Adaptation Action Agenda gepresenteerd. Daarnaast wil Nederland leiderschap tonen op het terrein van het financieren van de transitie”.

Steeds meer landen zijn nu overtuigd van de noodzaak om maatregelen te nemen om klimaatverandering af te remmen of zelfs te keren. We hebben dit jaar een zomer gehad met extreme hitte in het noord- en zuidwesten van de Verenigde Staten en Canada en met de intense buien en ernstige wateroverlast in Limburg in Nederland, maar ook in België en Duitsland, zelfs met vele dodelijke slachtoffers tot gevolg. De Verenigde Staten zijn teruggekeerd aan de vergadertafel.

Ontwikkelingslanden zijn nog meer dan de rijke landen het slachtoffer van de gevolgen van klimaatverandering. Veel zal afhangen van de bereidheid van alle deelnemende landen om een forse stap te zetten in aanpassingen

van industrie, landbouw, mobiliteit en financiering. In Glasgow moeten weer forse stappen worden gezet.

Ik bedank Marcel Beukeboom voor het plezierige gesprek en wens hem tenslotte veel succes in zijn nieuwe functie in Rome.

Een sociaal Europa krijgt een concreter gezicht

Joost van Iersel

1. Sociale Top in Porto

Op 8 mei vond in Porto een lang verwachte Sociale Top plaats. Het EU-Verdrag geeft de Unie weinig bevoegdheden. In aansluiting op de baanbrekende Top in Gotenburg in 2017, waar *The European Pillar Social Rights* werd aanvaard, nam de Raad in Porto opnieuw een breed geschakeerde Verklaring aan, die de Commissie tot verdere uitwerking noopt. Toch blijft sociaal beleid een weeskind in de Europese besluitvorming. Het is zelden een *eyecatcher*. Het debat over een sociaal Europa blijft vaak beperkt tot de kring van sociale partners, in het bijzonder de vakbeweging. Geen lidstaat is vooralsnog bereid om de eigen inrichting van sociale systemen en eigen prerogatieven prijs te geven. Toch krijgt een sociaal Europa langzaam maar zeker concreter gezicht door zorgen over toenemende ongelijkheid in en tussen de landen. Daarom zoekt de EU naar instrumenten, die naar de publieke opinie een antwoord bieden. Maar meer aandacht staat zeker niet garant voor resultaat. Er lijkt echter nu meer licht aan de horizon.

Toch krijgt een sociaal Europa langzaam maar zeker concreter gezicht door zorgen over toenemende ongelijkheid in en tussen de landen. Daarom zoekt de EU naar instrumenten, die naar de publieke opinie een antwoord bieden. Maar meer aandacht staat zeker niet garant voor resultaat. Er lijkt echter nu meer licht aan de horizon.

2. Uiteenlopende sociale modellen

Er wordt al vanaf het KSG-Verdrag in 1952 over een sociaal Europa gede-libereerd. Het thema voelt ongemakkelijk. Het accent lag van meet af aan op economische samenwerking en integratie van de interne markt. Maar met de gestaag toenemende Europese maatschappelijke bemoeienis neemt ook de druk toe om de integratie een sociaal gezicht te geven. De EU is kwetsbaar in de publieke opinie, wanneer de nadruk steeds te eenzijdig ligt op puur economische belangen, grote ondernemingen en concurrentiekracht. Sociaal gezicht is overigens een vage notie. In de geschiedenis van de Unie is hiermee nooit gedoeld op arbeidsvoorwaarden of sociale zekerheid en gezondheidsstelsels, die allemaal zorgvuldig buiten het Brusselse circuit worden gehouden. Sociale systemen zijn nu eenmaal nationaal verankerd en nauw verbonden met eigen tradities en culturen. Iedereen beseft dat het onbegonnen werk is daaraan te tornen, het is ondoenlijk en onwenselijk.

Vanaf 1945 zijn in alle West-Europese landen welvaartsstaten naar nationaal model opgebouwd. Het heeft een kleurrijk, maar ook erg gecompliceerd mozaïek opgeleverd met als belangrijk onderscheidend kenmerk het politieke verschil tussen stelsels, die zich kenmerken door staats-gegarandeerde sociale zekerheden en die, welke deels zijn gebouwd op maatschappelijke verbanden, vooral de familie, grofweg Noord- versus Zuid-Europa. Om het nog wat ingewikkelder te maken hebben we naast Noord en Zuid nog het Angelsaksische model en een eigen model in Oost-Europa, dat nooit een uitbundige welvaartsstaat heeft gekend. Daarnaast is er het onderscheid tussen het consensus- en het conflictmodel in de nationale sociale dialogen. Een derde verschil is het manifeste uiteenlopen van productiviteit, verdienvermogen en weerbaarheid van de nationale economieën. Daar kwam in de economische crises vanaf 2008 in de meest getroffen landen ook nog de klap van de bezuinigingspolitiek – *austerity* – nog overheen.

Er is geen sprake van een natuurlijke convergentie van stelsels. Er zijn bijvoorbeeld heel wat buitenlanders, die bij de Haagse SER hun licht komen opsteken over de praktijk van het consensusmodel. In Berlijn is het niet anders. Met weinig resultaat, men gaat in de regel naar huis onder het motto: interessant, maar wij zijn het thuis anders gewend. Iedereen blijft in de eigen mal doorwerken. Een pikant detail is ook de positie van de ministers van Sociale Zaken. In Nederland maakt deze minister met de collega's van Financiën en EZ gelijkwaardig deel uit van de sociaal-economische driehoek. In de meeste lidstaten zit deze flink wat lager in

de politieke pikorde. Alles laat onverlet, dat de EU wereldwijd te boek staat als een sociaal paradijs. Angela Merkel vatte dit eens zuchtend aldus samen: Europa heeft 7% van de wereldbevolking, 30% van de wereld-economie en 50% van de sociale zekerheid! Om de topzware systemen in beweging te krijgen, moet men van goeden huize komen.

Alles laat onverlet, dat de EU wereldwijd te boek staat als een sociaal paradijs. Angela Merkel vatte dit eens zuchtend aldus samen: *Europa heeft 7% van de wereldbevolking, 30% van de wereldeconomie en 50% van de sociale zekerheid!* Om de topzware systemen in beweging te krijgen, moet men van goeden huize komen.

3. Social Charters, fondsen en 'soft law'

Ligt in de eerste decennia in de Unie de volle nadruk op de economie, geleidelijk aan komen ook sociale aspecten aan bod. Deze waren niet exclusief voor de Gemeenschap. In diverse gremia, waaronder met name de ILO, maar ook de Raad van Europa, kwamen de eerste concrete bouwstenen voor sociaal beleid tot stand, waaruit rechten van werknemers uit voortvloeiden, die vaak rechtstreeks doorwerken in de lidstaten. In 1973 besluit de Europese Raad in Parijs tot een eigen invulling in de Gemeenschap via een serie van sociale actieprogramma's. De thema's daarvan wijken niet veel af van wat ook vandaag nog steeds hoog in het vaandel staat: volledige en betere werkgelegenheid, meer opleiding en training met het oog op technologie en markten en speciale aandacht voor vrouwen en achtergebleven groepen, zoals gehandicapten en migranten; verbetering van voorwaarden voor leven en werk; garanties voor effectieve deelname van werkgevers en werknemers in de Europese besluitvorming.

Onder de fameuze Commissievoorzitter Jacques Delors kwam in 1989 het *Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers* tot stand, een niet-bindend charter met concrete voorstellen over een brede waaier van sociale thema's. Alleen de Britten met hun eigen sociaal model weigerden zich aan te sluiten. In 2000 volgde het ruimere kader van het *Charter of Fundamental Rights of the European Union*, een caleidoscoop van Europese waarden en individuele rechten, waaronder sociale doelstellingen. Dit Charter wordt in het Verdrag van Lissabon (2009) opgenomen. Op basis daarvan volgt in 2017 in Gotenburg de *European Pillar of Social Rights* met 20 principes en rechten en drie prioriteiten: gelijke kansen en toegang tot de arbeidsmarkt, eerlijke en transparante arbeidsvoorwaarden, en sociale bescherming en inclusie. Aanscherping vindt ook plaats via een

Social scoreboard met maatstaven voor het jaarlijks landenrapport over wenselijke beleidshervormingen, het zgn. Semester. De speerpunten van Göteborg zijn een opmaat naar het Actieprogramma in Porto van 8 mei jl. In Porto besluit de Europese Raad weer echt de schouders te gaan zetten onder een Sociaal Europa, dat ook meer thema's gaat omvatten, waaronder gezondheidszorg en migranten. Het wordt steeds concreter. Er wordt veel meer gehamerd op hervormingen. Ook is er nu overeenstemming over drie doelen in 2030: minstens 78% van de bevolking tussen 20 en 68 jaar moet een baan hebben, minstens 60% van alle volwassenen moet ieder jaar een trainingscursus krijgen en het aantal arme of sociaal uitgesloten mensen moet met 15 miljoen naar beneden, inbegrepen vijf miljoen kinderen.

Andere sporen van een Sociaal Europa lopen via het Europees Sociaal Fonds (ESF) en het Regionaal en Cohesie Fonds. Vooral minder welvarende lidstaten putten naar hartenlust hieruit. Het ESF beslaat grofweg 10% en het Regionaal Fonds één derde van de totale EU-begroting! Geleidelijk is het toezicht van de Commissie op de uitgaven gelukkig aanzienlijk versterkt. Ondertussen zijn er door de jaren heen over een waaier van belangrijke thema's richtlijnen tot stand gekomen, zoals over de 40-urige werkweek, veiligheid op de arbeidsplaats, flexwerk, onderlinge erkenning van diploma's, gelijke behandeling van mannen en vrouwen, anti-discriminatie, migranten, deeltijdarbeid, vrij verkeer van werknemers en detachering met gelijke rechten, maar bij de uitwerking blijft subsidiariteit¹ de klok slaan. Kort gezegd, alle lidstaten vullen Europese doelen en normen op eigen wijze in. Het is voor de EU typisch een terrein van *soft power*, lidstaten worden zonder dwang gestimuleerd regelgeving in te voeren. Over inzet en draagwijdte is brede overeenstemming, maar de implementatie blijft in handen van de lidstaten. Er zijn niet veel gedeelde competenties tussen Brussel en de lidstaten.

Er wordt veel meer gehamerd op hervormingen. Ook is er nu overeenstemming over drie doelen in 2030: minstens 78% van de bevolking tussen 20 en 68 jaar moet een baan hebben, minstens 60% van alle volwassenen moet ieder jaar een trainingscursus krijgen en het aantal arme of sociaal uitgesloten mensen moet met 15 miljoen naar beneden, inbegrepen vijf miljoen kinderen.

¹ Instrument is vooral de *Open method of coordination*. Dit is Europese 'soft' law, die niet leidt tot bindende wettelijke voorzieningen en die evenmin dwingt tot nationale wetgeving.

4. COVID19 zet de zaken op scherp

Er is geen toepasselijker samenvatting van de Europese sociaaleconomische waarden dan het Duitse begrip *Soziale Marktwirtschaft*, ook wel het Rijnlands model genoemd. Hierin wordt gestreefd naar een balans tussen kapitaal en arbeid met een actieve participatie van werkgevers en werknemers, die kenmerkend is voor Europa en als model uniek in de wereld. Maar het is ook een fragiel concept, dat zich in zijn uitwerking moet voegen naar de voortdurende technologische dynamiek, een geweldige opgave in de 4e industriële revolutie met haar om zich heen grijpende digitalisering, AI enz. en de daarmee samenhangende individualisering. Een sociale dialoog en samenwerking moet dan ook qua organisatie en doelstellingen op geheel nieuwe leest worden geschoeid. Lang niet alle landen zijn daaraan toe. Achterstelling en inkomensongelijkheden tussen landen en bevolkingsgroepen dreigen zich verder te verdiepen. Modernisering op een breed front moeten die trends keren. Daarin ligt de cruciale betekenis van de *European Pillar of Social Rights* van 2017 met zijn 20 speerpunten in combinatie met het Actieprogramma van Porto van mei 2021. Men kan gezien eerdere ervaringen cynisch doen over zulke programma's, maar deze moderniseringsslag is cruciaal. Mist men die, dan dreigen groepen sociaal en economisch verder achterop te raken met als bijkomend effect politieke instabiliteit en populisme.

COVID zet zaken op scherp en dwingt tot nieuwe wegen tegen blijvende tweedeling tussen landen en groepen mensen. De afhankelijkheid van toerisme met weinig toegevoegde waarde in een aantal landen is pijnlijk duidelijk geworden. De digitaliseringskloof verdiept zich. Met onze eigen gespannen arbeidsmarkt hebben we in Nederland geen klagen. Maar een groot aantal landen blijft kampen met hoge jeugdwerkloosheid. Europese fondsen dragen miljarden bij aan economisch herstel en onderwijsprogramma's (ESF, Regionaal Fonds en nu ook via het Herstelfonds van €750 mld.). Hier bovenop is er nog €100 mld. aan leningen (SURE) beschikbaar voor lidstaten, die extra geld nodig hebben om banen te redden.

Maar het gaat ook om diep verankerde structurele en culturele aspecten van de Europese welvaartstaat sinds 1945. Aanpassingen zijn uiterst moeilijk. We ervaren dat in eigen land met de jarenlange geschiedenis rond het pensioen en de hopelijk aanstaande invoering van het rapport-Borstlap met zijn lange voorgeschiedenis en een nog ongewisse uitkomst. Hoe urgent is de situatie dan niet in landen als Italië, Spanje, Portugal en ook Frankrijk! Vastgeroeste systemen en gebrek aan productiviteit leiden er per saldo ook toe dat in Spanje en Italië jongeren lang thuis blijven wonen en niet trouwen, wat alleen maar leidt tot meer vergrijzing en krimp van de bevolking. En tel daarbovenop in veel landen groeiende minderheden. Overal is, zoals in Nederland, een nieuwe balans nodig tussen zekerheid en flexibiliteit, inbegrepen inclusiviteit en gender equality. Daarvoor is ook een radicale modernisering van het onderwijs een eis van de eerste orde.

5. De weg naar herstel loopt via meer en vooral betere banen

De nationale herstelprogramma's omvatten dan ook verbetering van de arbeidsmarkt, modernisering van het onderwijs, en massieve herscholing in nauwe samenwerking met sociale partners. De Commissie oefent daarop veel scherper toezicht dan tot dusver. Bovendien nemen de lidstaten ook elkaar de maat. Nationale teams van ambtenaren – ook in Nederland – volgen het proces van nabij. Dit is totaal nieuw. Met deze methodiek is de eerste reeks steunprogramma's onlangs goedgekeurd, waaronder de uitwerking van de afspraken van Porto in iedere lidstaat. Er ligt een zware nadruk op de toegevoegde waarde van arbeidsplaatsen en het weerbaarder maken van de beroepsbevolking: meer en vooral betere banen. Zo'n sociale component is cruciaal voor een houdbaar economisch herstel, onmisbaar om groeiende ongelijkheid tussen bevolkingsgroepen en lidstaten een halt toe te roepen, concurrentiekracht te verhogen en populisme tegen te gaan. Een sociaal Europa ten gunste van de hele Unie en brede bevolkingsgroepen is een nieuw en noodzakelijk complement van de toch al zware Europese agenda.

Zo'n sociale component is cruciaal voor een houdbaar economisch herstel, onmisbaar om groeiende ongelijkheid tussen bevolkingsgroepen en lidstaten een halt toe te roepen, concurrentiekracht te verhogen en populisme tegen te gaan. Een sociaal Europa ten gunste van de hele Unie en brede bevolkingsgroepen is een nieuw en noodzakelijk complement van de toch al zware Europese agenda.

Column

Door Eske van
Eggerschot

“Een beter milieu

Een beter milieu begint bij jezelf, toch? Een mooie aansporing destijds van de Nederlandse overheid om je gedrag te verduurzamen. Dit is echter voor mij altijd een excuus geweest om me er niet te druk over te maken: wij eten veganistisch thuis, hebben geen auto, kopen duurzame kleren en compenseren ons (beperkte) vliegverkeer... dus wij dragen ons steentje wel bij. Maar nu ligt er dan een *wake up call* voor iedereen. Het nieuwste IPCC rapport laat zien dat de aarde sneller opwarmt: tien jaar eerder dan verwacht zal de 1,5 graden grens zijn bereikt. Het toont tevens dat klimaatverandering al tot forse weersextremen leidt en dat er snel ingrijpende maatregelen nodig zijn.

2030 is de nieuwe stip op de horizon, dan moeten er significante mijlpalen zijn bereikt. De vraag is alleen of na een jaar van gedwongen minder vliegen, minder rijden, minder consumeren, we bereid zijn deze keuzes vrijwillig te maken. Moet de politiek het wellicht geen keuze laten zijn en afdwingen? Of moet ze met nieuwe stimulansen komen door bijvoorbeeld alle burgers en bedrijven een *carbon wallet* ofwel koolstofkrediet te geven, zoals Barbara Baarsma voorstelt.

Een ding is duidelijk: er moeten nieuwe maatregelen komen en wel van formaat. De formatie lijkt echter niet te vlotten en deze uitdagingen zullen daar zeker niet een versnelling in brengen. We moeten gaan nadenken over hoe we bouwen, werken, ons verplaatsen, maar vooral ook kijken naar de rol van de industrie. Toch maar dan die omstreden CO2 heffing?

In Joop Hazenberg's nieuwe boek "*Zo redden we de wereld: 30 acties om klimaatverandering te stoppen*", draagt hij voor de politiek en de 'gewone mens' allerlei mogelijkheden aan en ik doe met hem mee, want ook bij mij is er nog verbetering mogelijk. Ook ik kan er nu echt niet meer omheen en zal alleen nog maar lokaal groenten en fruit gaan nuttigen.

Jongeren zoeken eerder samenwerking dan tegenstellingen

Door Joost van Iersel

Vooraf

U hebt in voorgaande afleveringen van Nestor boeien-de gesprekken met politieke jongeren kunnen lezen. Wilde taferelen en profileringsdrift à la de Tweede Kamer, tref je niet gauw aan bij de politieke jongeren. Maar er wordt wél serieus nagedacht, zoals bleek in de gesprekken met acht voorzitters van politieke jongerenorganisaties. Om de onderlinge verschillen beter uit de verf te doen komen, sprak de redactie steeds met twee voorzitters

In de traditie van de 'moederpartijen'

De gesprekspartners bleken sympathieke en zeer gemotiveerde jongeren, die al op 20-jarige leeftijd duidelijk blijk geven van bestuurlijk inzicht en vermogen. Dat zijn kennelijk aangeboren eigenschappen. De meesten zijn ieder voor zich op zoektocht geweest naar de juiste keuze voor hun persoon en kwamen al selecterend bij de partij van hun keuze uit. Wel hadden zij in de meeste gevallen het politieke discours, en zo nu en dan de politieke keuze, van huis uit meegekregen, maar allemaal hebben ze daarin in vrijheid hun eigen richting bepaald. En dat geldt ook voor de grote meerderheid van hun aanhang, al ligt dat natuurlijk bij de SGP en de CU wel anders: die is van jongs af aan vanuit hun christelijke achtergrond gemotiveerd. De aanhang bij de jongeren is al met al beperkt: de meeste organisaties hebben 2000 tot 2500 leden, met uitschieters bij Dwars (GL) met 4500 en de SGPJ met 6500 leden en bij Oppositie (DENK) slechts 300 leden. Wie zou verwachten, dat een generatiekloof politieke vernieuwing afdwingt, komt enigszins bedrogen uit. De jongeren plegen te werken in de traditie van de

moederpartijen, al is er niet zozeer sprake van ideologie en vooropgestelde meningen. Voorheen was er vooral aandacht voor brede politieke kwesties, nu is er ook meer focus op jongerenthema's. Maar de jongeren zijn ideëel nauw gelieerd met de moederpartijen, ook al verschilt de mate van eenstemmigheid tussen moeders en dochters nogal eens. Een grote uitzondering is de clash tussen ROOD en de SP, voor wie ROOD té marxistisch is. De jongeren zijn op 26 juni de deur gewezen. Zij gingen ook niet in op onze uitnodiging.

Keuzes en discussies in vrijheid

Alle organisaties ervaren bij nieuwe leden en in de politieke discussie in hun kring, hoezeer politieke keuzes van vandaag zelfstandige en individuele keuzes zijn, en hoe daarom ook voorkeuren en thema's in de loop van de tijd kunnen veranderen. Dat geeft ook aan, dat de politieke discussie in de meeste kringen in vrije sfeer plaats vindt. Hoezeer de cultuur ook tussen de jongerenorganisaties onderling verschilt, er zijn maar weinig punten of thema's onwrikbaar, veel is gebonden aan opportuniteit en afhankelijk van de beweegredenen van het moment. Met uitzondering van de jongeren van de kleinere christelijke partijen, die een 'familiaal verband' vormen met het geheel, is de relatie van de jongerenorganisaties met de 'moederpartijen' dan ook tamelijk vrij. Zij hebben hun eigen prioriteiten en stemmen vanuit die houding hun standpunten met de 'moederpartijen' af. Met name rond verkiezingen dit jaar heeft dat geleid tot verhoogde politieke bemoeienis, waarin zij hun invloed wilden doen gelden. De Jonge Socialisten (JS) zagen tot hun vreugde, dat het PvdA-programma meer naar links koerste, waarop de JS had aangedrongen. Bij het CDA heeft het CDJA zich serieus ingelaten met het lijsttrekkersdebat en met de keuzes voor na de verkiezingen. De JOVD betreurt het teveel aan 'koekoek een zang' in de partij. Zij wil meer reuring en meer discussie, waarbij de eigenwijsheid van het toch niet al te jonge 'partijlid' Wiegel hiervoor model staat.

"Europa is het land waarin wij leven"

Men is zich ondertussen heel bewust van de internationale en Europese omgeving. Eén van onze gesprekspartners zei het heel bondig: Europa is het land waarin wij leven. Men stelt zich dan wel een Europa voor naar eigen smaak en inrichting, - aan de rechterkant nadruk op verantwoordelijkheid, aan de linkerkant nadruk op minder liberalisme en meer solidariteit -, maar dat doet niet af aan de erkenning, dat Nederland vast in de Europese context verankerd is. Belangrijke thema's zijn nu eenmaal per definitie grensoverschrijdend. Er is ook een duidelijk besef van de kwetsbaarheid van de EU als gevolg van elkaar weerstrevende machten als China en de

VS: er moet front gemaakt worden. Alle organisaties hebben dan ook hun Europese verbindingen, waarmee concreet wordt samengewerkt naar het patroon van de 'moederpartijen' en het EP.

Thema's: klimaatbeleid voorop, maar ook jongerenthema's

De meest in het oog lopende thema's lopen parallel aan die van het algemene politieke debat, maar dan wel speciaal vanuit het jongerenperspectief. Er liggen veel maatschappelijke vragen en klemmende dilemma's. Maar men is zich bewust, dat ingrijpende beslissingen niet meer kunnen worden ontlopen en dat er opnieuw politiek vertrouwen in het land moet worden gekweekt. De coronacrisis heeft de problemen en verwachtingen alleen maar uitvergroot. Bij veel jongeren zijn er vooral zorgen over studie, werk, een vaste baan en een eigen huis. Onderstreept wordt de noodzaak van wederzijds vertrouwen van burgers en overheden en het dichten van de kloof tussen wetgeving en dagelijkse praktijk. Het thema klimaat springt eruit. De jongeren gaan onderling discussie en samenwerking bepaald niet uit de weg, als dit leidt tot effectieve beïnvloeding van het debat. Een treffend voorbeeld hiervan was het door zes politieke jongerenorganisaties JS, Perspectief(CU), Dwars(GL), ROOD(SP), Pink(PvdD) en JD, samen met de jongerenorganisatie Milieudefensie, onderschreven Klimaatmanifest van 21 oktober 2020. De JOVD, het CDJA en de SGPJ hielden zich hiervan afzijdig.

Ongeacht alle onderlinge verschillen verwerpen alle jongeren hartgrondig het leenstelsel voor studenten, waarvoor zij dan ook massief de barricaden zijn opgegaan. In het algemeen verloopt onderlinge samenwerking ter linkerzijde soepeler dan ter rechterzijde. Dat bleek onder meer bij de oprichting van Coalitie-Y in 2019 op initiatief van Perspectief, waarbij zich ook Dwars, PINK, ROOD, Oppositie en SGPJ aansloten. Inmiddels is dat een breed jongerenplatform geworden met deelname van een aantal maatschappelijke organisaties, dat ook het oor heeft van de dagelijkse politiek. Daarin komen allerhande hedendaagse thema's aan de orde, zoals discriminatie en diversiteit, en thema's die vooral jongeren raken, zoals het leenstelsel, woningbouw voor starters, waarvan de problemen ook breed worden uitgemeten in de media, en flexibiliteit op de arbeidsmarkt, waarover recent een verrassend Sociaal Akkoord tussen werkgevers en werknemers een aanpak nu binnen handbereik brengt. Er bestaan natuurlijk flinke nuances tussen de politieke opvattingen. Vooral ter linkerzijde wordt meer geklaagd over de negatieve gevolgen van de flexibiliteit, als gevolg waarvan immers veel jongeren zonder veel bescherming in allerlei deelbanen en -baantjes actief zijn. Dit geldt ook voor de problemen op de

woningmarkt, die desastreus uitwerken voor jongere starters in de urbane omgeving zonder bijkomende financiële steun van hun ouders. Er is groeiende zorg over onzekerheden voor de komende generatie, en tegelijkertijd zie je de tweedeling tussen (tamelijk) arm en beter gesitueerd in onze maatschappij al heel vroegtijdig ontstaan.

Tot slot

We hebben onze ontmoetingen als heel plezierig en leerzaam ervaren. Veel jongeren ontwikkelen zich binnen het nationale partijenlandschap, maar zij onderstrepen en komen op voor eigen inzichten en desiderata. Jongeren hameren terecht op eigentijdse thema's. Zij beleven en maken immers de toekomst!

Leven voor, in en na het parlement

Mieke van der Burg

Wat doen Parlementariërs na hun vertrek uit het Parlement (Eerste- /Tweede Kamer of het Europees Parlement)? Hoe kijken zij terug op die periode? Wat zijn hun drijfveren en hoe zijn deze ontstaan? Hoe geven zij daar nu inhoud aan? Steeds komt een oud-Parlementariër aan het woord die haar/zijn levensloop - en meer - vertelt.

Aan het woord: Lenny Geluk-Poortvliet.

Lenny was van oktober 2017-maart 2021 lid van de Tweede Kamer voor het CDA, waar zij jaren het oudste vrouwelijk Kamerlid was (in 1943 geboren in Kapelle-Biezeling, Zeeland). Daarvoor is zij van 2002-2006 gemeenteraadslid en wethouder geweest van Schouwen-Duiveland. Al in 2003 kwam zij op kandidatenlijst voor de Tweede Kamer, maar met haar 73e plaats op de lijst werd zij niet gekozen. Meer dan 16 jaar heeft zij "Gallerie Geluk" gehad in Burgh-Haamstede. Altijd gedreven vanuit christelijk beginselen; kort gezegd: saamhorigheid.

Geen “zwart gat”

Sinds maart dit jaar ben ik geen lid meer van de Tweede Kamer. Dat was wel erg wennen! Niet meer vroeg opstaan en direct kijken wat het nieuws brengt. Langzaam ben ik aan het afkicken, maar ik heb geen groot ‘zwart gat’ ervaren. Er is genoeg te doen. Al was het maar het opruimen van papieren van de afgelopen jaren en archiveren. Dat biedt wel de mogelijkheid om al lezende weer terug te kijken en te reflecteren. Wat heb ik in die tijd kunnen bereiken?

In 2020 ben ik afgetreden als secretaris van de Raad van Toezicht Koninklijke Nederlandse Vereniging van Ridderorden, welke functie ik vanaf 2017 heb vervuld. Wel ben ik in voor tijdelijke functies. Een andere, vaste baan of functie is voor mij geen optie, gezien mijn leeftijd. Zo ben ik sinds kort lid van de Beroepscommissie van een nieuwe predikant voor “Het Witte Kerkje Huis ter Heide” te Zeist.

Verbinding oud en jong

Een van de dingen die veranderd zijn in mijn Kamerperiode is dat ouderen meer in beeld zijn gekomen. Het denken over ouderen is echt veranderd. Niet alleen omdat ik - met anderen - ouderen een stem hebben gegeven. Ook omdat ik als oudere zichtbaar was in de Tweede Kamer! Een soort voorbeeldfunctie zou je kunnen zeggen. Zo kreeg is veel reacties in de zin van “je geeft ons moed”. Discriminatie van ouderen is helaas nog niet de wereld/Nederland uit. Ook als oudere kan en moet je meedoen. Op de kandidatenlijsten - binnenkort voor de gemeenteraden - zullen dan ook meer ouderen moeten komen!

Ieder mens telt immers! Oud en jong. Juist de verbinding tussen oud en jong is voor mij belangrijk. Bijvoorbeeld bij het vraagstuk van pensioenen waarbij ik samenwerkte met Pieter Omtzigt. Ook het doorwerken na het officiële pensioen is nog steeds niet goed geregeld, ook al hebben we de beperkende regels wel verbeterd. Ook op andere terreinen moet er nog veel gebeuren, bijvoorbeeld speciale woningen voor ouderen. Woningbouw is een hot item op dit moment. Immers, zolang er niet meer woningen voor ouderen komen, stagneert de doorstroming. Ouderen blijven thuis wonen en grote woningen blijven dus bezet. Dit aspect mag in het komende regeerakkoord niet ontbreken!

Hoewel ik Kamerlid af ben, bemoei ik mij nog steeds met ouderenbeleid via de ouderenorganisatie binnen het CDA en als afgevaardigde bij de Europese Senioren Union. Ik zal overigens nooit de rol van een ‘mastodont’ innemen. Daar hoed ik mij voor! Wel is het zo dat collega’s/partijgenoten mij bellen voor advies. Wat dat betreft is het CDA een soort familie.

Wet als katalysator

Naast emancipatie van ouderen, heb ik mij ingezet voor emancipatie van vrouwen. Zonder het CDA was het verplichte "Vrouwenquotum" voor Raden van Bestuur en Raden van Commissarissen van grote bedrijven niet door de Tweede Kamer gekomen! Vlak voor de verkiezingen, op 11 februari, is die wet aangenomen. Binnenkort behandelt de Eerste Kamer dit wetsvoorstel. Nee, er was geen sprake van een ommezwaai van het CDA. In september 2019 bleek dat minder dan tien procent van de grote ondernemingen voldeed aan het streefcijfer van 30%! Zelfs voldeed negen op de tien bedrijven niet aan hun verantwoordingsplicht! Streefcijfers bleken dus niet te werken. Zowel de werkgeversorganisaties, als de werknemersorganisaties constateerden dat het tempo van meer vrouwen aan de top van bedrijven, veel te laag was. En de SER wees daarbij terecht op het verloren gaan van veel potentieel en het onvoldoende benutten van talent. De mening van het maatschappelijk middenveld is voor het CDA altijd erg belangrijk. Hans de Boer, oud-voorman van VNO-NCW, was weliswaar eerst tegen, zag het als zwaktebod, maar de slechte cijfers en overtuigden hem van de noodzaak. Ook het CDA Vrouwenberaad was voorstander. Daarom stemde mijn fractie volmondig in met het wetsvoorstel. Ik weet wel dat zo'n wet niet direct helpt. De Sociale Partners zullen zelf hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Zo'n wet is geen motor voor emancipatie, maar kan wel werken als katalysator!

Cultuur in de regio's

Ik heb mij in de Kamer ook ingezet voor een eerlijke verdeling van de cultuurgelden. Veel geld gaat naar gezelschappen in de grote steden. Daar trekken veel kunstenaars etc. naar toe. Maar cultuur in de regio's is ook erg belangrijk. Zo heb ik gevochten voor het behoud van het Scapinoballet, dat al 80 jaar bestaat, maar ook vernieuwend is. Juist deze groep (uit Rotterdam) gaat naar kleinere zalen in de regio's. Dit ballet viel buiten de boot. Met steun van minister Van Engelshoven is op een onorthodoxe wijze geld gevonden en Kamerbreed is mijn motie gesteund. Zo is het behouden!

Saamhorigheid

Zo'n 54 jaar geleden heb ik mij aangesloten bij de CHU, dus vóór het ontstaan van het CDA. Ik was actief in schoolbesturen en de jongerenkerk en daar zei iemand "jij moet de politiek in." De denkbeelden van de CHU over saamhorigheid, (mensen kunnen niet zonder andere mensen) spraken mij aan. Het gaat niet om wat goed is voor jezelf, maar wat goed is voor anderen. Mensen zijn verantwoordelijk voor elkaar.

Principes zijn zeer belangrijk, daar moet je aan vasthouden. Maar, zoals Merkel onlangs zei: soms moet je ook compromissen sluiten. Tenslotte moet je met elkaar leven. Dat was ook het standpunt van mijn fractie.

Ik voelde mij daar zeer thuis.

Verantwoordelijkheidsgevoel voor mensen die minder voor zichzelf optreden of kunnen optreden, is voor mij essentieel. Ik denk aan bepaalde ouderen en vrouwen, daklozen, LHBTI-groepen. Ook jongeren die psychische begeleiding en zorg nodig hebben. Zij hebben recht op hulp. Het onder de aandacht brengen van die groepen is hard nodig!

Daarnaast zijn we als mensen ook verantwoordelijk voor de aarde (rentmeesterschap). Het recente rapport van het klimaatpanel IPCC onderstreept de urgentie van handelen om verdere opwarming te beperken. Het is geen hobby, maar een zeer ernstige ontwikkeling. Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor de natuur. Ook zal het leiden tot meer en grotere vluchtelingenstromen. Extreme droogte dwingt mensen te vluchten, voor een toekomst voor hunzelf en voor hun kinderen.

CDA moet terug naar haar uitgangspunten

Ik heb genoten van het Kamerwerk en van de samenwerking met andere Kamerleden, binnen en ook buiten mijn fractie. Daarom vind ik het fijn om bij de VOP oud-collega's weer te ontmoeten en vooral ook interessant en inspirerend om mensen te spreken die ook in het parlement hebben gezeten, met dezelfde soort belangstelling, met politieke interesse. Daarnaast zijn er ongetwijfeld ook mooie lezingen en interessante bezoeken.

De echte "reuring" van het Kamerwerk werd wreed verstoord door Covid 19. Thuiswerken, op je kantoor in de Kamer achter je computer fractievergaderingen via het scherm, geen werkbezoeken meer en de debatten die wel prioriteit kregen, waren Corona-gerelateerd en dat deden veelal de fractievoorzitters of Corona-woordvoerders.

Wat mij in de Kamer stoorde waren de lange vergaderdagen en de onparlementaire wijze van omgang met elkaar en richting kabinetsleden door bepaalde Kamerleden. De Kamervoorzitter moet harder optreden! Het vragenuurtje met de daaruit voortvloeiende stroom aan debatten zal ook moeten veranderen.

Binnen mijn eigen fractie heb ik het fijn gehad. Er is in het laatste jaar veel gebeurd binnen het CDA. Ik wacht met spanning het CDA-congres

af op 11 september as. waar over de evaluatie wordt gesproken. Als CDA moeten we terug naar onze uitgangspunten/waarden en weer op constructieve wijze met elkaar omgaan en tot elkaar komen.

Mensen drijven af!

De impact van Corona op de samenleving is groot en op alle terreinen. Daar zien we nu steeds meer de gevolgen van. Vooral bij jongeren, zoals ik zie bij mijn eigen kleinkinderen. Bijvoorbeeld beginnende studenten die thuis colleges volgen, geen medestudenten zien, geen studentenleven hebben. Ook de start met een eerste baan verloopt vreemd, geïsoleerd. Je werkt thuis en leert geen collega's kennen. Mensen zijn mensenmensen, zonder contacten drijven mensen af. Gelukkig zie ik ook mooie initiatieven op scholen, bijvoorbeeld om groepen kinderen op een speciale manieren extra aandacht te geven. Het is een zware tijd en er is veel in beweging. Juist in deze tijd is saamhorigheid heel wezenlijk!

BOEKBESPREKING

Mieke van der Burg

"Twee pijlers"

Het wankеле evenwicht in de democratische rechtsstaat

Auteur: Ruud Koole, emeritus hoogleraar politieke wetenschappen

Wat is het fijn om in deze verwarrende tijd een boek te lezen waarin zaken goed geordend op een rij worden gezet. Dit in tegenstelling tot het boek "Het land moet bestuurd worden" ⁽¹⁾ waarin Wim Voermans (hoogleraar Staats- en bestuursrecht te Leiden) ongeveer dezelfde problemen aanroert, maar op een meer chaotische manier. In beide boeken wordt onderkend dat het bestuur technischer en professi-

oneler wordt en vooral plaatsvindt buiten de volksvertegenwoordiging/ de kiezer om. Verwarring omtrent de rol van de Rechterlijke Macht (RM), de rol van de overheid, de versnippering van politieke partijen, de vele akkoorden die in toenemende mate worden gesloten buiten het parlement om (pensioen, klimaat etc.), de langdurige/moeizame kabinetsformatie etc. Te weinig tegenmacht en controle vanuit de volksvertegenwoordiging, dat door Corona nog eens is versterkt.

De afgelopen tijd zijn diverse fundamentele vraagstukken aan de orde geweest zonder duidelijkheid over de aanpak daarvan, wat en vooral ok hoe het moet veranderen. Te denken valt o.a. aan de Kinderopvang-toeslagen-affaire, het parlementair onderzoek naar de Uitvoeringsorganisaties, rechterlijke uitspraken over milieubeleid (Urgenda, Shell). Is het democratisch besturen van ons land vastgelopen? Is een kabinetsformatie waarin de keuze van het volk (inhoudelijk) tot uitdrukking komt, nog wel mogelijk? Of anders gezegd: Zal de (meerderheid van de) kiezer(s) zich in het resultaat van de formatie kunnen herkennen?

Bij al deze kwesties gaat het in wezen om de vraag of er nog sprake is van legitimiteit van overheidsoptreden, berust het recht om gezag uit te oefenen nog wel op instemming van 'het volk'? Functioneert de democratie in Nederland nog?

Niet in Grondwet

Opvallend is te lezen dat in Nederland het idee van een volkssoevereiniteit, van een democratie, nergens als leidend beginsel is vastgelegd. Niet in de Grondwet, noch in andere constitutionele documenten. Dit in tegenstelling tot andere westerse landen, zoals Frankrijk waar democratie expliciet in de Grondwet is beschreven: regering van, voor en door het volk. Mogelijk wordt binnenkort in Nederland de volgende 'algemene bepaling' aan de Grondwet toegevoegd: "De Grondwet waarborgt de grondrechten en de democratische rechtsstaat"!

Het "volk"

Koole begint zijn boek – terecht – met een beschrijving van "het volk"; de demografische en sociaal-culturele en politieke ontwikkelingen, die zich in Nederland en daar buiten hebben voorgedaan. Te denken valt o.a. aan het algemeen kiesrecht, de ver- en ontzuiling, de val van de muur en de omwenteling in het jaar 2001. Deze gebeurtenissen zijn immers sterk van invloed geweest op mensen en op de pijlers. Het volk is, zeker in de afgelopen 20 jaar, steeds meer verdeeld geraakt. De wereld om ons heen (groot en klein) is aan grote veranderingen onderhevig. Voelen mensen zich nog wel thuis in eigen land? Wat bindt hen? Van een NL-identiteit is

geen sprake. Die discussie hebben we gehad. Terecht stelt Koole zich dan ook de vraag op welke wijze de samenhang in onze verdeelde samenleving te bevorderen is, buiten herdenkingen en sportprestaties!?

Twee pijlers

Koole ordent ons bestuurlijk politieke stelsel en haar ingrijpende ontwikkelingen/veranderingen in de loop van de geschiedenis, via twee pijlers. Twee pijlers waarop onze rechtsstaat rust: de electorale pijler waar het volk het voor het zeggen heeft via verkiezingen, en de niet-electorale pijler waaronder de Rechterlijk Macht valt en vele onafhankelijke (toezichthoudende en uitvoerende) organisaties vallen; Onder andere veel ZBO's, de Nederlandse Bank en ook diverse Europese autoriteiten. De kiezer heeft op deze organisaties geen directe invloed.

De gebruikelijk gehanteerde (traditionele) verdeling van machten van Montesquieu in wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht, hanteert Koole niet, omdat deze hier niet voldoet. Immers, de verdeling van de macht staat daar centraal en niet de democratische invloed.

In twee omvangrijke delen van het boek (deel 2 en 3) geeft Koole zeer heldere uiteenzettingen over hoe beide pijlers zich in de afgelopen circa twee eeuwen hebben ontwikkeld. Interessant is dat hij deze ontwikkelingen beschrijft vanuit verschillende invalshoeken: historisch, (rechts) filosofisch en politiek.

Soms gaat hij hierbij terug naar eind 18e eeuw, naar onze eerste Nederlandse democratie, de Bataafse republiek met onze eerste Grondwet, en waar nodig naar de Griekse en Romeinse samenlevingen en filosofen.

Evenwicht

Deze twee pijlers, die niet los van elkaar staan, moeten met elkaar in evenwicht zijn en blijven, wil de democratische rechtsstaat functioneren. Is dat op dit moment nog wel het geval? In de jaren '80 en vooral in de jaren '90 van de vorige eeuw, heeft een belangrijke verschuiving plaats gevonden tussen de pijlers. Zo nam - en neemt nog steeds - de tweede niet-electorale pijler in macht toe. Zowel nationaal, als internationaal ontstaan instituties die autonoom kunnen functioneren, los van het parlement. Daarnaast is het sluiten van landelijke akkoorden, buiten het parlement om, in opmars (denk aan pensioenen, klimaat etc.), evenals de zogenoemde kaderwetgeving, waarbij de detaillering buiten het parlement plaatsvindt. Verder groeit op lokaal niveau een zo genoemde "doe-democratie" waar een gemeente en bewoners onderling zaken regelen, buiten de gemeenteraad om. De vraag dringt zich steeds meer op of nog wel sprake van een evenwicht tussen de twee pijlers?

Optimistisch

Koole komt in zijn laatste hoofdstuk tot de conclusie dat het wankel evenwicht tussen de beide pijlers onder druk staat, vooral door de groei van de (invloed van) onafhankelijke overheidsinstanties. Maar hij blijft optimistisch! Veranderingen in beide pijlers zijn nodig en ook mogelijk. Enerzijds gaan zijn gedachten uit naar het versterken van de electorale pijler door de politieke partijen, door meer heldere beleidskeuzes aan de kiezer voor te leggen en het bevorderen van meer ervaring en kwaliteit in de volksvertegenwoordiging. Anderzijds ziet hij bepaalde ontwikkelingen in deze pijler, als positief, terwijl deze veelal als negatief worden beschouwd. Zo ziet hij bijvoorbeeld de versplintering van de politiek, de vele politieke partijen niet als zwakte, maar als kracht. Nederland is een land van politieke minderheden, waardoor coalitievorming altijd nodig blijft. Hoewel soms erg lastig, is het sterke daarvan dat hierdoor binnen de eerste pijler een intern systeem van checks-and-balances is ontstaan. Hij pleit er dan ook voor om dat meer uit te stralen, waardoor het Parlement aan gezag wint! Politieke partijen en inhoudelijke rivaliteit zijn essentieel. Populisme en technocratische benaderingen doen de politiek geen goed; zijn apolitiek. In dit kader wijst hij het dualisme af, dat ik overigens zeer met hem eens ben. Een sterke band tussen regering en parlementaire meerderheden is een voorwaarde om te kunnen regeren in een politiek verdeeld land. Het sluiten van deals in een regeerakkoord is ook uit democratisch oogpunt wenselijk; over de mate van gedetailleerdheid valt te discussiëren. Wel dient gewaakt te worden voor al te bestuurlijke oriëntatie; de controlerende taak van de volksvertegenwoordiging mag deze niet in de weg staan! Opvallend is dat Koole positief is over een bindend correctief wetgevingsreferendum; deze kan (aanvullend) de democratie versterken! Naast versterking van de electorale pijler, is vermindering van de macht van de niet-electorale pijler nodig. Het bestaan van een onafhankelijke Rechterlijke Macht (met een gegarandeerde toegankelijkheid) is en blijft essentieel. Hij ziet de 'nieuwe rol' van de RM overigens niet als bedreiging; wel past deze enige terughoudendheid. Rechters lossen immers geen maatschappelijke problemen op. Dat is aan de politiek. Hij pleit voor veel meer terughoudendheid bij het overdragen van overheidstaken aan technocratische overheidsinstituten of 'autoriteiten'. Dit geldt zeker op Europees niveau, waar steeds meer instanties "los van de politiek" en "boven de partijen" opereren!

Tot slot

Tussen de regels door is wel duidelijk dat ik iedereen aanraad dit boek te lezen. Het geeft een helder inzicht in processen en verhoudingen en is

bovendien zeer makkelijk leesbaar. Deze korte bespreking doet het boek dan ook geen recht! Ik hoop dat de opstellers van het komende Regeerakkoord hier hun voordeel hiermee doen. Dat geldt ook voor het boek van Voermans.

⁽¹⁾ Ik bespreek hier alleen het boek van Ruud Koole. Een vergelijking zou beide boeken tekort doen.

BOEKBESPREKINGEN

Cees Bremmer

“Willem Drees”
Daadkracht en idealisme
 Auteur: Jelle Gaemers

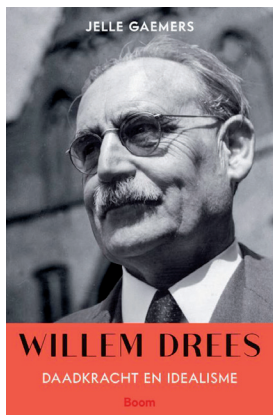

Op een koude najaarsmiddag, november 1975, fiets-te ik in Den Haag als jong medewerker van de toenmalige Antirevolutionaire Partij naar het huis van “de oude Drees” aan de Beeklaan. Doel van mijn bezoek: medewerking verkrijgen voor een artikel over de anti-revolutionaire voorman Groen van Prinsterer. Diens 100e sterfdag zou voorjaar 1976 breed herdacht gaan worden. Mijn missie slaagde! Ik kreeg de medewerking van deze iconische oud-premier voor een mooie bijdrage, later verschenen in een speciale herdenkingsbundel over deze voorman (1). Drees, gekleed in driedelig kostuum, bleek nog dover dan ik dacht. Bijna letterlijk “toeterde” ik fysiek in zijn oor om mijn mede door de toen bekende historicus en publicist Puchinger geïnspireerde vragen stellen. Kortom: een kennismaking met Drees die je nooit vergeet!

Misvattingen en mythen

Genoemd voorval kwam mij weer voor de geest bij lezing van Jelle Gaemers’ recente biografie, getiteld “*Willem Drees – Daadkracht en idealisme*”. De auteur publiceerde overigens al eerder - samen met de bekende politicoloog Hans Daalder - tussen 2003 en 2014 een vijfdelige, inmiddels uitverkochte standaardbiografie over Drees. In deze nieuwe biografie wil Gaemers, zo

stelt zijn inleiding, "een evenwichtig beeld geven van Drees' leven en werk en waar nodig misvattingen en mythen bestrijden". Hij is mijns inziens daarin geslaagd. Tot een wezenlijk nieuw beeld t.o.v. de eerdergenoemde standaardbiografie komt de auteur niet, zegt hij, al legt hij hier en daar wat andere accenten dan Daalder. Verder deed hij wat betreft de twee grote crises tijdens Drees' bewind, te weten de Indonesische kwestie en de Greet Hofmans-affaire, na 2014 wel nog aanvullend onderzoek.

Gaemers schreef een prachtig boek van ruim 400 pagina's over zijn hoofdpersoon. Het werk telt los van de bijlagen 14 hoofdstukken met vaak raak gekozen titels en goede typering zoals: "Puinruimer en opbouwer" (hfst. 6), "Meester op alle wapens" (hfst.12), "Niet rustend staatsman in ruste" (hfst. 13). In het 14e slothoofdstuk, getiteld "Icoon" maakt de auteur, na diens eerdere strikt chronologische benadering, de balans op. Hij schetst dan in een twintigtal pagina's in compacte stijl een boeiend afrondend beeld van de persoon, politicus, bestuurder en sociaaldemocraat Willem Drees.

Jong afdelingsvoorzitter

Drees was liefst 67 jaar lid van achtereenvolgens de SDAP en PvdA. Op relatief jonge leeftijd, zeker voor die tijd, werd hij in 1911 - slechts 25 jaar oud - voorzitter van de Haagse afdeling van de PvdA. Twee jaar later werd hij in 1913 lid van de Haagse gemeenteraad. Daarna volgde in 1919 een 14 jaar durend wethouderschap. Dit naast een vanaf 1919 nog bijna twintigjarig lidmaatschap van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. De echt grote stappen naar de landspolitiek lieten nog even op zich wachten. Op zijn 46e werd hij in 1933 Tweede Kamerlid en 12 jaar later in 1945 minister van Sociale Zaken. Weer drie jaar later, pas op zijn 62e, volgde een tien jaar durend premierschap. Onmiddellijk na zijn aftreden als minister-president werd hij benoemd tot minister van Staat.

Practicus

De grote kracht van Drees ligt voor de auteur vooral "in een gematigde wijze van politiek bedrijven". Dat was voor hem niet alleen een kwestie van noodzaak, gegeven de minderheidspositie van de socialisten, of taakopvatting van het dienen van het algemeen belang. Volgens Gaemers was deze insteek vooral een kwestie van *stijl*. Met een pragmatische

aanpak en het depolitiseren van zaken kreeg je, zo vond Drees, het meest voor elkaar en bereikte je de beste resultaten. Drees toonde zich, aldus Gaemers, een door vriend en tegenstander erkende meester in het vinden van compromissen. Hij had daarvoor een haast feilloos gevoel. Daarbij zich altijd van bewust gevoelens van anderen te ontzien en niet op hun tenen te trappen. En steeds zoveel mogelijk zoekend ingewikkelde kwesties tot de zakelijke kern terug te brengen. En toch noemt de auteur Drees vervolgens in het slothoofdstuk opvallend genoeg geen pragmaticus! Wat dan wel? Hij typeert zijn hoofdpersoon, voor mij ietwat gekunsteld, primair als "*practicus*" omdat zijn krachtige socialistische overtuiging in het bestuurlijke werk terdege "richtsnoer" was en bleef.

Onverzettelijk

Een pragmaticus in strikte zin laat zich, vindt de auteur, niet door enige ideologie leiden. Door heel het boek klinkt als een soort repeterend refrein dat daarvan bij Drees geen sprake was. De gekozen ondertitel "*Daadkracht en idealisme*" is hiervan bij uitstek een illustratie. In dit verband is het opvallend. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de notulen van de ministerraad, hoe vaak Drees een minderheidsstandpunt innam. Ook als jong wethouder in Den Haag maakte hij veelvuldig gebruik van de mogelijkheid om binnen B&W een afwijkend standpunt in te nemen, lezen we over zijn wethouderschap. Zo kon hij in elk geval zijn achterban tonen dat hij zelf verder wilde gaan dan de college-meerderheid. Als belangrijke principes in het geding waren, kon Drees overigens onverzettelijk zijn. Partijgenoot Sicco Mansholt, langdurig minister van Landbouw, noemde hem zelfs "een keihard politicus". Als het erop aankwam ging hij volgens hem "over lijken". Zijn compromisbereidheid was met andere woorden niet onbegrensd.

Hoeder van de staat

Gaemers stelt aan het slot de vraag: "Was Drees een groot staatsman"? Het valt hier op dat de oordelen over Drees niet eensgezind zijn. Vooral van buiten zijn eigen sociaaldemocratische kring krijgt Drees veel lof toegezwaaid. De bekende oud NRC-commentator *Heldring* noemde Drees ooit "een echte staatsman", wellicht de enige van na de oorlog. En oud-premier *Jelle Zijlstra*, vele jaren minister onder hem, noemde Drees een minister-president "op eenzame hoogte". Dat ontbreken van eigen geestverwanten hangt vooral samen met zijn Indonesiëbeleid en de buitenlandse politiek, die bij hen veel kritiek opriep. Gaemers kan dat voor wat betreft Indonesië meevoelen, maar t.a.v. het buitenlands beleid betoogt hij dat de oordelen over Drees "te hard" zijn. Drees was zeker "geen dorpspoliticus of provinciaal die de criticasters van hem maken".

Uiteindelijk beantwoordt Gaemers de gestelde vraag bevestigend, hoewel hij Drees niet als staatsman van internationaal formaat wil duiden. Zijn eindconclusie: "Drees was een bekwaam en integer hoeder van de staat. Daar hebben wij het woord "staatsman" voor". Dat lijkt mij een verantwoord eindoordeel.

Drees en Van Agt

Na zijn vertrek als premier volgt vanaf midden jaren '60, met 1966 volgens Gaemers als "kanteljaar", geleidelijk een verwijdering en daarna in 1971 zijn afscheid van de PvdA. Hij is op dat moment nog net 90 jaar. Is het geen coincidentie dat nu 50 jaar later in 2021 een verre opvolger, namelijk Dries van Agt, eveneens op zijn 90e en ook na een geleidelijk verwijdering, afscheid nam van die andere eveneens ooit grote volkspartij het CDA? Was Drees in de publieke beeldvorming volgens velen naar rechts opgeschoven, bij oud-premier Van Agt gebeurde spiegelbeeldig overigens het tegenovergestelde. Hij verklaarde in 2018 al bij de Kamerverkiezingen van 2017 GroenLinks te hebben gestemd.

Heeft het niet iets "tragisch" dat Drees' diepe verbondenheid met de PvdA (sinds 1959 lid partijbestuur voor het leven!) en de socialistische beweging, na lange jaren van intense betrokkenheid en prominent leiderschap, in zijn nadagen geleidelijk erodeerde? Leert Van Agt's besluit wellicht, hoe anders ook, dat een sluipende verwijdering en afscheid van een politieke beweging die men langdurig in de frontlinie diende, soms onvermijdelijk schaduwzijde is van diezelfde verbondenheid?

Tot slot

Gaemers schreef een monumentaal boek over een man van formaat, zo niet "*Een nobel figuur*" ⁽¹⁾ om de titel van Drees' eigen artikel in het door mij genoemde herdenkingsboek over Groen van Prinsterer nog eens aan te halen!

⁽¹⁾ "Een nobel figuur". Dr. W. Drees sr.: In "C. Bremmer en M.N.G. Kool "Een staatsman ter navolging. Groen van Prinsterer herdacht (1876-1976)" , Den Haag, 1976. Een uitgave van de stichtingen kader- en vormingswerk ARP, CHU en KVP.

VERSCHENEN BOEKEN

Rob de Wijk: **De slag om Europa**
 Sebastien Valkenberg: **Policor in de polder**
 Caroline de Gruyter: **Beter wordt het niet**
 Erwin Dekker: **Jan Tinbergen**

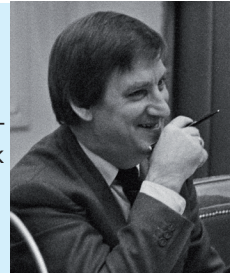

GESPREK MET JOOP WORRELL, VOORZITTER VOP 1998–2010

Door Joost van Iersel

Joop Worrell was Kamerlid (PvdA) van 1974 tot 1989. Hij was actief als voorzitter van de Commissie Welzijn, Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, en daarnaast ook in de Commissie Onderwijs. In zijn portefeuille zat Jeugdhulpverlening en vooral ook Sport. In die laatste capaciteit is hij nog nauw betrokken geweest bij de invoering van betaald voetbal bij de KNVB! Van 1989 tot 2001 was Joop burgemeester van Woudrichem.

30 jaar geleden, op 7 juni 1991, is de Vereniging van Oud-parlementariërs opgericht.

Wie van de huidige leden was daar nog bij? De eerste voorzitter, Hessel Rienks (1), is helaas overleden.

Daarom kwam Nestor voor een interview terecht bij zijn opvolger Joop Worrell, die zelf ook van meet af aan lid van de VOP was. Hij nam als bestuurslid in 1998 het stokje van Hessel Rienks over. Ik had een levendig en enthousiast gesprek met Joop, die van 1998 tot 2010 de voorzittershamer hanteerde, over de beginjaren en over het soms moeizame reilen en zeilen van de VOP, die geleidelijk tot wasdom groeide. In ons gesprek ging hij vooral op zijn geheugen af, want er werd in het begin nog helemaal geen archief gehouden.

Oprichting en eerste jaren waren een avontuur

De oprichting van de VOP en de beginjaren waren een avontuur, zo zegt hij. De aanleiding voor de vereniging van oud-leden lag buiten Nederland. Joop beschrijft hoe een aantal oud-Kamerleden zich in die tijd verbaasde over het bestaan van dergelijke verenigingen in Duitsland en België, die men kende. Zij bestonden toen ook net zo goed in de meeste andere landen. Nederland was een echt een uitzondering. In Duitsland en België hadden en hebben deze verenigingen een erkende positie, er is behoorlijke financiële ondersteuning en hun bestaan wordt zelfs door de regeringen toegejuicht. In andere landen behouden oud-leden veelal ook persoonlijke privileges. Zij zijn onderdeel van het systeem. Nederland heeft een omgekeerd patroon. Hier gold (en geldt nog steeds) het adagium: *weg is weg*. Als oud-lid werd je simpelweg uitgeschreven en als je er niet zelf aan werkte, trok (en trekt) niemand in partij of fractie zich meer iets van je aan. Er was geen continuïteit. Desondanks is de VOP aan een succesvolle opmars begonnen en ook internationaal deed zij van zich spreken. Ons lid Mechtilde de Jong bekleedde twee jaar het voorzitterschap van de *European Association of former Members of Parliament*.

Maar in het begin zag het er nog niet zo veelbelovend uit. De Kamervoorzitters Dick Dolman en na 1990 Wim Deetman waren niet happig op een VOP: het staat jullie vrij je te organiseren, maar de Kamer staat hier buiten. Maar onder een aantal oud-leden was er groot enthousiasme. Naast Hessel Rienks deed volgens Joop Worrell toen vooral Dien Cornelissen (1) van zich spreken. Via de fracties werden de adressen van de laatste groepen afgezwaaide Kamerleden verzameld en de initiatiefnemers gingen in hun eigen politieke verband werven. Men begon met een tamelijk kleine groep, maar al gauw werd toch een aantal van 150 leden bereikt. Het was zwaan-kleef-aan. Daardoor ontstond ook een zekere camaraderie. Ook waren indertijd de persoonlijke relaties tussen Kamerleden vaak soepeler dan tegenwoordig. De Kamer functioneerde gewoon anders. Bestuursleden waren afkomstig uit de VVD, PvdA, CDA en later ook D66. Oud-Europarlementariërs waren meteen welkom. Met de Eerste Kamer liep het toen heel moeizaam. Zij wilde geen band met de Tweede Kamer. Eerst vanaf begin 2010 kwam er overeenstemming met de Eerste Kamer en sindsdien zijn er heel wat oud-leden uit die kring toegetreden.

Op weg naar een volwassen organisatie

Het schema was net als nu: twee bijeenkomsten per jaar, in het voorjaar en in het najaar, één in de Kamer en één in het land. De opkomst was relatief groot. 50 tot 60 deelnemers was de praktijk. De bijeenkomsten

hadden het karakter van een reünie. Dat waren dan wel reünies, die maar moeizaam door de Kamer zelf werden erkend. Pas na verloop van jaren begon de voorzitter van de Kamer jaarlijks de vereniging toe te spreken. In Den Haag was altijd wèl de vergaderzaal beschikbaar. Ook een lunchruimte, maar de lunches moesten door de leden zelf worden betaald. Er werd dan ook van meet af aan contributie geheven. Daaruit werden ook andere onkosten bestreden, zoals reiskosten voor sprekers. Aan onderwerpen en sprekers was geen gebrek. Sprekers waren altijd graag bereid te komen. In zoverre heeft de VOP in korte tijd een goede reputatie opgebouwd. De onkosten elders konden ook redelijk gemakkelijk worden bestreden, omdat men buiten Den Haag de oud-leden graag zag komen en er altijd wel leden waren, die het pad naar de regio's succesvol plaveiden.

Joop vertelt, dat de vereniging de magere ondersteuning van de griffie, waarbij men geheel afhankelijk was van wie de Kamer bereid was in beperkte mate vrij te maken, compenseerde door zelf de hand aan de ploeg te slaan. Verslagen werden bij toerbeurt gemaakt. Ook Nestor, waarmee nauw werd samengewerkt, ging al meteen na de oprichting van start. Het was hierbij de eerste jaren ook een kwestie van zoeken naar de beste formule. Het blad was in die jaren minder omvangrijk dan tegenwoordig met veel nadruk op ledennieuws en in beperkte mate op inhoudelijke bijdragen. Vooral de eigen leden droegen daaraan bij. Boekbesprekingen waren er hélemaal niet.

Twee namen wil Joop in dit tableau niet onvermeld laten: Ad Lansink en José Hageman. Ad Lansink heeft veel gedaan voor en in de VOP. Hij schreef verslagen, nam deel aan de organisatie van activiteiten en nam ook het nodige van Nestor voor zijn rekening. Zijn levendige bijdragen waren jarenlang een grote aanwinst voor het blad. Met de komst van José Hageman eind 2006 werd een heel nieuwe periode ingeluid. José was na haar Kamerlidmaatschap toegetreden als hoofd van de Dienst Verslag en Redactie Tweede Kamer. Met haar kwam de begeleiding geleidelijk in een veel professioneler vaarwater. Zij betitelde zichzelf als *verbindingsofficier* voor de VOP en bewerkstelligde adequate ondersteuning, vooral door Angelique Straver. Van deze ondersteuning heeft de VOP steeds veel profijt getrokken. Deze periode werd gevolgd door de benoeming van de ons bekende Reinder van der Heide tot *ondersteuner* in 2011 (tot juli 2021). In een later stadium werd José Hageman verantwoordelijk voor de website.

Joop heeft het voorzitterschap van de VOP twaalf jaar met veel enthousiasme uitgeoefend, tot de overdracht in 2011 aan de helaas overleden Jan Dirk Blaauw. Hij woont in goede gezondheid regelmatig onze bijeenkomsten bij en constateert met plezier, dat de VOP inmiddels een organisatie is met meer dan 400 leden en gevarieerde activiteiten.

Mededelingen van het bestuur

Najaarsbijeenkomst VOP

Op 3 november vind de langverwachte ledenbijeenkomst plaats in Helmond en Deurne. Deze bijeenkomst is al enkele keren uitgesteld vanwege de Covid-19 pandemie.

Het programma dat de leden van de VOP tegemoet kunnen zien bestaat uit de volgende onderdelen:

- Ontvangst in Kasteel Helmond door Elly Blanksma, burgemeester Helmond
- Presentatie door Tom Selten, Directie Lightyear
- Presentatie door Mr. A. Oostra – oud plv PV EU, oud DG Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Titel van de presentatie: *'Stikstof, tussen biodiversiteit, klimaat en economie.'*
- Lunch verzorgd door Kasteel Helmond
- Bezoek aan Natuurpoort de Peel met toelichtingen van Wim van Opbergen, voorzitter Werkgroep Behoud De Peel, Lieke Verhoeven, boswachter Pelen bij Staatsbosbeheer en Ernest de Groot, portefeuillehouder Peelvenen bij Waterschap Aa en Maas.
- Borrel en napraten bij Theater het Speelhuis

Een gedetailleerd programma met alle tijden en bereikbaarheid ontvangen de leden op korte termijn.

Tijdens de Najaarsbijeenkomst zal een korte ledenvergadering plaatsvinden waarin de verkiezing van enkele bestuursleden aan de orde is.

Wie vormen de Vereniging van Oud-Parlementariërs

Door Arie de Jong

Nu onze vereniging in de dertig jaar van haar bestaan langzaam is gegroeid naar meer dan 400 leden, wordt vaak gevraagd wie er allemaal lid van zijn. Het gaat dan niet om de namen, maar vooral om de achtergronden. Voor welke partij zaten de leden in de politiek? Hoe oud zijn ze? Hoe is ongeveer de verhouding tussen oud-leden van de Tweede Kamer, die van de Eerste Kamer en van het Europees Parlement? En ga zo maar door.

Onze leden vormen geen afspiegeling van de huidige samenstelling van de Staten-Generaal (plus de Nederlandse delegatie in het Europees Parlement). Met leden die soms al bijna een halve eeuw geleden afscheid namen van het parlement tot nieuwelingen die bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen afscheid namen van het parlementaire werk kan onze vereniging op zijn best een afspiegeling zijn van een halve eeuw. Daar komt nog wat bij: de doorstroming is niet gelijk verdeeld. Tegenover de stabiele positie van de SGP met weinig mutaties staan de *ups-and-downs* van partijen als CDA, PvdA en D66. Bovendien hanteren sommige partijen interne regels om het aantal termijnen beperkt te houden.

Sommigen zijn tientallen jaren lid geweest van het parlement, anderen soms maar een paar maanden. In mijn visie maakt dat niet uit: wie korte of langere tijd de Nederlandse burgers mocht vertegenwoordigen mag daar trots op zijn. Het is een eer, en soms een last. De meesten kijken er met waardering op terug, maar sommigen hebben er wel butsen aan overgehouden. Dat kan ik niet allemaal uit de cijfers halen. Helaas zijn niet alle oud-parlementariërs lid van de vereniging. Een groot en groeiend deel wel. Wie zijn er geen lid? Nu al lange tijd parlementariërs afscheid nemen van het parlementaire werk, terwijl ze nog vrij jong zijn, worden velen pas na verloop van tijd lid. Onze vereniging heeft daardoor veel gepensioneerden.

Het is moeilijk te zeggen of de partijachtergrond uitmaakt bij de geneigtheid om lid te zijn. De vergelijking met het totaal van alle oud-leden is niet te maken.

Van onze leden is ruim 35% vrouw en bijna 65% man. Bij de laatste verkiezingen van de Tweede Kamer, 17 maart 2021, werden 39% vrouwen en 61% mannen gekozen. Dat de vereniging het niet slecht doet, gelet op het beperkte aandeel vrouwen in het verleden, zal komen omdat vrouwen gemiddeld langer leven dan mannen.

Dan de politieke herkomst van onze leden. De PvdA heeft een aandeel van 32,4%, het CDA (en de partijen die daarvan de voorganger waren: KVP, ARP en CHU) 24,7%, de VVD 19,5% en D66 12,2%, Met elkaar zijn deze vier partijen de grootste leveranciers van de leden van onze vereniging. Dat zal in de toekomst wel anders worden, gelet op de veranderende politieke voorkeuren van de kiezers, maar die veranderingen zijn heel geleidelijk.

Afkomstig uit GroenLinks (inclusief de voorgangers PPR, CPN en PSP; uit de vroegere EVP hebben we geen leden) 4,2%, uit de LPF 2,5%, uit zowel de SP als de ouderenpartijen elk 1,7%, uit de ChristenUnie (en de funderende partijen GPV en RPF) 1,5% en de PVV 0,7%. Dan zijn er nog enige leden die als enige afkomstig zijn uit hun partij (SGP, Leefbaar Nederland, DS'70, Centrum Democraten, de groep Oudenallen, de groep Huijsen en de groep Scholten, mogelijk heb ik nog een tijdelijke afsplitsing over het hoofd gezien). Met elkaar telt dit op tot iets meer dan 100%! Een aantal leden heeft nu eenmaal voor twee verschillende partijen in het parlement gezeten. Bekende voorbeelden zijn Erik Jurgens die voor zowel de PPR als de PvdA volksvertegenwoordiger is geweest, Jan Nagel (die voor zowel de PvdA als 50+ in de Eerste Kamer heeft gezeten) en Fred Teeven die zowel Leefbaar Nederland als de VVD heeft vertegenwoordigd. Van een aantal leden is bekend dat ze voor of na het namens een partij vertegenwoordiger te zijn geweest deel uitmaakten of nu uitmaken van een andere partij. Zoals er ook leden zijn die geen lid meer zijn van een politieke partij of van wie de partij die ze hebben vertegenwoordigd niet meer bestaat. Zo bestaan de Lijst Pim Fortuyn en DS'70 niet meer.

Van onze leden heeft 82,5% deel uitgemaakt van de Tweede Kamer. 22,4% is lid geweest of is dat nu nog of opnieuw van de Eerste Kamer. Van het Europees Parlement is 8,7% lid geweest. Dat telt op tot 113,6%. De lezer begrijpt dat dit komt, omdat leden in twee of zelfs drie parlemen-

ten hebben gezeten. Er zijn namelijk zelfs een stuk of vijf leden die zowel in de Tweede Kamer, de Eerste Kamer als het Europees Parlement hebben gezeten. Wellicht een suggestie voor de Nestor om met deze mensen eens te gaan praten over de uiteenlopende belevenissen in deze drie gremia. Wat mij wel opviel, was dat bij zulke stapelaars het lidmaatschap van de Eerste Kamer of het Europees Parlement nagenoeg altijd pas komt na eerst wijsheid te hebben opgedaan in de Tweede Kamer.

Ook heb ik gekeken naar het aantal leden dat niet alleen in het parlement heeft gezeten, maar ook voor of na die tijd deel heeft uitgemaakt van een kabinet, als minister of staatssecretaris. Dat bleek te gaan om 16,7% van onze leden. Overigens bleek ook het aantal leden dat (meestal na hun positie als parlementariër) burgemeester, Commissaris van de Koning, wethouder of gedeputeerde te zijn geweest of geworden menigvuldig. De uitwisseling in het openbaar bestuur is flink, in mijn visie een goede zaak.

Tenslotte nog iets over bijzonderheden die ik aantrof, terwijl ik deze inventarisatie maakte.

Voor zo ver ik kan overzien, is Jan Reehorst ons oudste lid in jaren (hij is op 23 maart 98 jaar oud geworden), maar ook met de vroegste datum als volksvertegenwoordiger. Hij werd voor de PvdA lid van de Tweede Kamer in 1956. Helaas kon ik niet achterhalen wie ons jongste lid is.

Tot mijn spijt zijn er geen toegankelijke gegevens over de anciënniteit van iedereen. De Tweede Kamer en de Eerste Kamer houden dat wel bij voor *zittende leden*, maar die zijn nu juist nog geen lid van de vereniging en bovendien nog niet klaar met hun werk. Het is monnikenwerk om de anciënniteit van iedereen uit te zoeken, dus ik gun het iemand anders graag dat eens te doen. Er lopen leden rond die meer dan 20 jaar parlementaire ervaring op hun naam hebben staan. Ik heb het nagezien van enkele van onze bestuursleden. Jan Kees Wiebenga heeft 24 jaar verzameld in alle drie gremia. Doeke Eisma komt met zijn 21 jaar, ook al in alle drie gremia, aardig in de buurt. Daar is Joost van Iersel met zijn 15 jaar in de Tweede Kamer nog net geen kleine jongen bij!

Een flinke periode kent iemand als Klaas de Vries. Bij elkaar 27 jaar. Zat lang in de Tweede Kamer, keerde na verloop van tijd terug, na een ministerschap, in de Tweede Kamer en ging toen ook nog een poos door in de Eerste Kamer. Wim van de Camp zag kans om maar liefst 35 jaar in functie te zijn, in de Tweede Kamer en in het Europees Parlement. Ik denk

dat niemand hem overtreft, maar anders hoor ik het graag. Mogelijk zijn er leden die nog meer dienstjaren kunnen laten zien!

Jan Nagel is bijzonder, omdat hij tweemaal deel uitmaakte van de Eerste Kamer (voor PvdA en later voor 50+) en er daarbij een periode zat tussen het verlaten na de eerste periode tot de installatie voor een tweede periode van maar liefst 28 jaar. Recent kwam ook Gerrit Jan van Otterloo na een onderbreking van 25 jaar terug in de Tweede Kamer; eerst zat hij er namens de PvdA, daarna voor 50+. Deze heren worden slechts overtroffen door Herman Schaper bij wie er 33 jaar zat tussen zijn lidmaatschap van de Tweede Kamer en van de Eerste Kamer, maar wel voor dezelfde partij, D66!

Ook heel bijzonder vind ik ons lid Wilmya Zimmermann. Zij was lid van het Europees Parlement voor de Duitse SPD van 1994 tot 1999. Ze was de eerste Nederlander die in het Europees Parlement werd verkozen op een lijst in een ander land.

Bericht van de Commissie Rechtspositie

Met nummer 103 van de Nestor, al weer bijna een jaar geleden, heb ik u bijgepraat over de toen actuele activiteiten van onze commissie.

Corona heeft uiteraard ook onze commissie beïnvloed. Het geplande overleg met BZK is meerdere keren verschoven en het overleg binnen onze commissie heeft alleen via Zoom en telefonisch plaats kunnen vinden. Het wordt hoog tijd dat we elkaar weer eens in persoon kunnen treffen.

Belangrijkste echter is dat u allen gezond en wel de Nestor kunt lezen! Nog steeds zijn de wetsvoorstellen 'Wijziging van de Appa' en 'instelling van een onafhankelijke adviescommissie op het terrein van de rechtspositie van politieke ambtsdragers' actueel. Dit geldt wat ons betreft ook een oude zaak, namelijk de wijziging van de schadeloosstelling (1996/1997 kamerstuk 25160) waardoor er een verschil in pensioengrondslag is ontstaan tussen de toen zittende en gewezen Kamerleden.

Logischerwijs staan alle drie de onderwerpen weer op de agenda voor het nu in september geplande overleg met BZK.

Wijziging Appa

De Appa-wijziging betreft zowel de uitvoering van een eerder genomen besluit - namelijk het pensioen van politieke ambtsdragers te harmoniseren met de pensioenregeling voor ambtenaren (het ABP) – als ook het doorvoeren van een aantal wijzigingen van eveneens in de Appa geregelde voorzieningen (wachtgelden, reiskostenvergoedingen en dergelijke).

Praktisch gezien zou het in alle opzichten handiger en verstandiger zijn indien het zuivere pensioenonderwerp onder de Appa zou vallen en alle andere voorzieningen in een separate wet geregeld zouden worden. Nu heeft het harmonisatiedeel dat snel afgewikkeld had kunnen zijn lang op de plank gelegen omdat andere onderdelen in dezelfde wetswijziging meegeschoven werden. Inhoudelijk heeft deze vertraging nu onnodige consequenties voor de pensioengerechtigden.

De voorgestelde wijzigingen als zodanig kon onze commissie onderschrijven. Dit gold zeker de aanpassing van het pensioendeel, namelijk de herinvoering van het kapitaalgefinancierde nabestaandenpensioen in plaats van de risicogedekte (particuliere) verzekering.

Ons bezwaar betrof de enorme en volstrekt onnodige vertraging waarmee deze pensioenverbetering wordt doorgevoerd.

Vertraging

Het ABP-bestuur had hiertoe immers al in 2017 besloten. Waarna deze wijzigingen per 1 januari 2018 in het ABP-reglement werden ingevoerd. Vervolgens hadden deze wijzigingen snel en relatief simpel in de Appa kunnen worden overgenomen. Een kwestie van overschrijven en een hamerstuk. Het principebesluit was immers al eerder genomen en geacordeerd.

Echter, de belanghebbende partijen (VOP, VNG, IPO en de UvW) ontvingen eerst eind 2019 de consultatieversie van het betreffende wetsvoorstel. Onze commissie maakte toen terecht bezwaar tegen deze forse en onnodige vertraging.

Nabestaanden zouden nu immers een nabestaandenpensioen kunnen missen met aanzienlijke schade als gevolg. Reden voor onze commissie om in onze reactie te pleiten voor een terugwerkende krachtbepaling.

Uit het uiteindelijke wetsvoorstel blijkt dat de vertraging zelfs oploopt van twee naar vier jaar. In de MvT bij het wetsvoorstel pareert de minister onze kritiek met slechts de suggestie dat de vertraging een min of meer logisch gevolg is van de gekozen wetstechniek. Absolute kletsboek. Een reactie een minister onwaardig.

Desalniettemin laat de Kamer dit weer lopen.

Ondanks onze brief aan alle fracties en onze contacten met de diverse woordvoerders waarbij wij er voor gepleit hebben alsnog een terugwerkende kracht bepaling op te nemen bleken de schriftelijke voorbereiding en de plenaire behandeling (netjes gezegd) ronduit magertjes. Inmiddels is het wetsvoorstel ook door de Eerste Kamer aanvaard waarmee de wet van kracht is geworden.

Het wringt dat een op zich goede wet vier jaar op tafels heen en weer wordt geschoven en niemand de verantwoordelijkheid voor de vertraging wenst te nemen en de mogelijke consequenties neerlegt bij de groep die zich niet kan weren. Om over de inverdieneffecten nog maar niet te spreken.

Het nut van de harmonisatie-doelstelling is hiermee volledig ondermijnd.

Zeker dit geval illustreert dat er een basisbepaling zou moeten zijn die onnodige invoeringsvertraging voorkomt en dat de instelling van het adviescollege (zie hierna) meer dan noodzakelijk is.

Wet adviescollege rechtspositie politieke ambtsdragers (35530)

Onze commissie heeft eerder op instelling van zo'n adviescollege aangedrongen, met name omdat de beroepsgroep 'kamerleden' grote moeite heeft objectief en 'niet-politiek' te oordelen en spreken over de eigen arbeidsvoorwaarden inclusief pensioenregelingen.

In 2006 deed de regering een eerste voorstel voor een adviescollege rechtspositie politieke ambtsdragers omdat ook toen al de noodzaak daar-toe gevoeld werd.

Nu zijn we 15 (!) jaar verder, onderschrijft ook de Afdeling advisering van de Raad van State het nut van de instelling van een onafhankelijk adviescollege waarbij het belang van zowel inhoudelijke deskundigheid als onafhankelijke oordeelsvorming onderstreept wordt en ... ligt het onderwerp nog steeds op tafel.

Het wetsvoorstel bleek voor de Eerste Kamer toch nog een aantal kritische vragen op te leveren reden waarom de behandeling van het voorstel nog niet is afgerond.

Appa en het nieuwe pensioenstelsel

Een ander en belangrijk onderwerp betreft de invoering van het nieuwe pensioenstelsel en de consequenties daarvan voor het Appa-pensioen. Niet onbelangrijk te meer omdat het Appa-pensioen een nogal vreemde eend in de pensioen-bijt is. Appa wordt immers gefinancierd uit de begroting van BZK in tegenstelling tot hetgeen de gebruikelijke pensioenfondsen doen, functioneren op basis van kapitaaldekking en fondsvorming. De inpassing van de Appa in het nieuwe stelsel is alleen al om die reden verstrekkend en complex.

Kortom, een belangrijk onderwerp voor onze commissie en ons overleg met BZK alsmede genoeg reden om hier in een volgende Nestor weer op terug te komen.

Voor nu: blijf gezond!

Overleden

Norbert Klein

Op 65-jarige leeftijd is VOP-lid Norbert Klein overleden. Hij was in de periode 2012-2017 Tweede Kamerlid. Eerst als fractielid van 50Plus en vanaf 28 mei 2014 als onafhankelijk Kamerlid namens de fractie lid-Klein (aanvankelijk 50Plus/Klein). In de Kamer diende Norbert Klein initiatiefwetsvoorstellen in over het afschaffen van kieskringen en over de flexibilisering van het ouderdomspensioen. Daarnaast bracht hij een initiatiefnota uit over een onvoorwaardelijk basisinkomen. Bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 deed Norbert Klein mee als lijsttrekker van de door hem zelf opgerichte Vrijzinnige Partij. Deze partij haalde echter geen zetels. Datzelfde gold voor Vrij en Sociaal Nederland (VSN) waarbij hij voor de Kamerverkiezingen van maart 2021 op de lijst stond. Voor zijn tijd in de Kamer was Norbert Klein gemeenteraadslid en zat hij voor de VVD in de Provinciale Staten van Gelderland.

Marie-Louise Bemelmans-Videc

Op 74-jarige leeftijd is Marie-Louise Bemelmans-Videc overleden. Zij was van 8 juni 1999 tot 7 juni 2011 Eerste Kamerlid voor het CDA. In de Senaat was zij namens de CDA-fractie onder andere woordvoester binnenlandse zaken en sprak zij over Europese samenwerking. Bij dit laatste thema was zij in het bijzonder betrokken door als lid deel te nemen aan de parlementaire vergadering van de Raad van Europa. Voor haar periode in de Eerste Kamer werkte Marie Louise Bemelmans-Videc als adviseur voor de Algemene Rekenkamer. Deze functie combineerde zij met haar hoogleraarschap bestuurskunde aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Aarnout Loudon

Jhr. Mr. A.A. (Aarnout) Loudon is op 84-jarige leeftijd na een kort ziekbed overleden in zijn woonplaats Den Haag. Loudon was van 1995 tot 1999 Eerste Kamerlid voor de VVD. Hij was o.a. bestuursvoorzitter van chemieconcern Akzo Nobel en van 1996 tot 2006 voorzitter van de raad van commissarissen van de bank ABN Amro. Ook is hij bestuurder geweest bij onder meer werkgeversorganisatie VNO, olie- en gasconcern Shell, het Concertgebouw en de Vereniging Rembrandt.

Impressie van de 'nieuwe' tweede kamer

